

UDC 159.98:[316.624:159.922.7]
DOI: 10.52534/msu-pp.7(1).2021.9-17

Liudmyla I. Mahdysiuk^{1*}, Violeta B. Demchuk², Bohdana V. Pavlova²

¹Lesya Ukrainka Volyn National University
43025, 13 Voli Ave., Lutsk, Ukraine

²Volyn Medical Institute
43016, 2 Lesya Ukrainka Str., Lutsk, Ukraine

Modern Approaches to the Prevention of Deviant Behaviour in the Activities of Psychological Services

Article's History:

Received: 16.12.2020

Revised: 03.01.2021

Accepted: 19.02.2021

Suggested Citation:

Mahdysiuk, L.I., Demchuk, V.B., & Pavlova, B.V. (2021). Modern approaches to the prevention of deviant behaviour in the activities of psychological services. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 7(1), 9-17.

Abstract. The study presents modern approaches to the prevention of deviant behaviour used by the psychological service. The relevance of this subject matter is due to the rapid spread of deviant behaviour among adolescents and young adults. The purpose of the study is to analyse the features of the psychological service in work with persons with deviant behaviour. The paper uses theoretical methods of analysis of the research problem, based on which the prospect of further research in the empirical aspect is highlighted. In accordance with the tasks set, the study analysed the main aspects and objectives of the modern psychological service. Features of deviant behaviour among adolescents and young people and its main causes are highlighted. Current approaches to preventing the spread and reduction of deviant behaviour in the work of psychological services are described. The theoretical study revealed that modern approaches to the prevention of deviant behaviour, operated by the psychological service, are described by the presence of primary theoretical knowledge about the features of deviant behaviour in its employees, in particular, the causes and factors of its occurrence. The orientation of preventive work towards elimination and prevention of deviant behaviour within the tasks and competences of the psychological service is substantiated. It is indicated that taking into account the theoretical foundations of the concept of deviant behaviour, employees of the psychological service develop a plan for providing psychological assistance, which calls for systematic, phased preventive work. The need to use modern methods of preventive approaches, including training sessions, the use of information technology and psychological art therapy techniques, has been confirmed. This approach, identified as a result of theoretical research, will ensure the effectiveness of preventive work of the psychological service towards prevention of deviant behaviour

Keywords: adolescence, counselling, psychological assistance, psychological support, social welfare

*Corresponding author

Людмила Іванівна Магдисюк¹, Віолета Борисівна Демчук²,
Богдана Василівна Павлова²

¹Волинський національний університет імені Лесі Українки
43025, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна

²КЗВО «Волинський медичний інститут»
43016, вул. Лесі Українки, 2, м. Луцьк, Україна

Сучасні підходи профілактики девіантної поведінки у діяльності психологічної служби

Анотація. У статті представлено сучасні підходи до профілактики девіантної поведінки, що використовуються психологічною службою. Актуальність цієї проблематики пов'язана зі стрімким поширенням девіантної поведінки серед осіб підліткового та юнацького віку. Метою дослідження є аналіз особливостей діяльності психологічної служби у сфері роботи з особами з девіантною поведінкою. У роботі використано теоретичні методи аналізу проблеми дослідження, на основі яких висвітлено перспективу подальших досліджень в емпіричному напрямі. Відповідно до поставлених завдань, проаналізовано основні напрями та завдання діяльності психологічної служби на сьогодні. Висвітлено особливості девіантної поведінки серед підлітків і молоді, основні її причини. Описано актуальні підходи щодо запобігання поширення та зменшення девіантної поведінки в роботі психологічних служб. У ході теоретичного дослідження з'ясовано, що сучасні підходи до профілактики девіантної поведінки, якими оперує психологічна служба, характеризуються наявністю у її працівників первинних теоретичних знань про особливості девіантної поведінки, зокрема, причини та фактори її виникнення. Обґрунтовано спрямованість профілактичної роботи на усунення та запобігання виникнення девіантної поведінки у межах завдань і компетенцій психологічної служби. Вказано, що з урахуванням теоретичних основ щодо поняття девіантної поведінки, працівники психологічної служби формують план надання психологічної допомоги, який передбачає системність, поетапність профілактичної роботи. Підтверджено необхідність використання сучасних методів профілактичних підходів, серед яких, тренінгові заняття, використання інформаційних технологій і психологічні арттерапевтичні техніки. Саме такий підхід, виявлений у результаті теоретичного дослідження, забезпечить ефективність профілактичної роботи психологічної служби в напрямі профілактики девіантної поведінки

Ключові слова: підлітковий вік, консультування, психологічна допомога, психологічне забезпечення, соціальне благополуччя

ВСТУП

На сьогодні проблема поширення девіантної поведінки в підлітковому і юнацькому віці займає актуальну позицію серед досліджень науковців. Це зумовлено кризовими періодами, які виникають у описаних вище вікових етапах. Досить часто, виникнення девіантної поведінки в підлітковому віці супроводжується її проявом й у юнацькому віці. Вирішенням завдання зменшення поширення девіантної поведінки в суспільстві та її профілактики займається психологічна служба. Тому важливо проаналізувати сучасний стан розвитку психологічної служби, якість надання послуг, що забезпечить виокремлення методів і підходів, які можна використовувати в роботі з описаними категоріями осіб.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми

дав змогу констатувати, що діяльність психологічної служби опирається на сучасні тенденції розвитку науки та суспільства. Відповідно, основними завданнями є своєчасне, системне забезпечення комфортних психологічних умов для осіб, якими опікується психологічна служба. Під цим мається на увазі вивчення психофізичного розвитку клієнтів, аналіз їхньої поведінки та діяльності з урахуванням вікових, психологічних індивідуальних характеристик. Підсумовуючи основні завдання психологічної служби, треба сказати, що всі вони спрямовані на збереження психологічного здоров'я осіб і надання психологічної підтримки. Саме вивченням основних сучасних завдань психологічної служби у своїх дослідженнях займалися С.Д. Максименко [1] та В.Г. Панок [2].

Щодо поширення девіантної поведінки серед населення молодого віку, то дослідження цієї проблеми характеризуються вивченням причин виникнення девіантної поведінки, її наслідків для психологічного здоров'я та розвитку особистості. Вивченням особливостей девіантної поведінки підлітків займалися М.І. Магдисюк [3, с. 57–59] і Р.П. Федоренко [4]. Особливості профілактики та надання психологічної допомоги особам із девіантною поведінкою у своїх наукових дослідженнях висвітлювали Р.В. Козубовський [5, с. 99–103], Л.М. Вольнова [6]. Вчені вважають, що профілактика девіантної поведінки має бути цілісною, поетапною та структурованою.

Досвід сучасних науковців, зокрема, Ю.А. Клейберга [7], свідчить про те, що профілактика девіантної поведінки серед молодого населення має базуватися на усуненні причин, які мають безпосередній вплив на виникнення девіантної поведінки. Тобто, профілактична робота психологічної служби із даної проблеми сконцентрована не на роботі із особами з девіантною поведінкою, а на запобіганні поширення причин, які її провокують.

Підсумовуючи основні завдання психологічної служби, особливості девіантної поведінки, робимо висновки, що профілактична робота психологічної служби має базуватися на особливостях віку, середовища існування та використовувати нові й ефективні методи профілактики.

Тому метою дослідження є теоретичне обґрунтування сучасних підходів профілактики девіантної поведінки в практичній діяльності психологічної служби. Завдання запропонованого теоретичного дослідження вбачаємо в аналізі поняття девіантної поведінки, напрямів її профілактики, які можуть використовуватися безпосередньо в діяльності психологічної служби; вивченні актуального стану щодо якості надання психологічної допомоги психологічною службою особам із девіантною поведінкою. Опираючись на мету та завдання дослідження, аналізуємо сучасний стан проблеми профілактики девіантної поведінки, оскільки її наслідками може стати поширення кримінальних форм поведінки серед молодого населення. Це характеризується ще більшою загрозою для суспільства та для розвитку особи підлітка або ж юнака.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

У процесі теоретичного дослідження висвітлено актуальні підходи та тлумачення досліджуваної

тематики, а саме девіантної поведінки, психологічної служби та профілактики девіантної поведінки. Відповідно до актуальності теми дослідження та його основних понять, вони різнопланові та їхнім вивченням займаються науковці різних спеціальностей. Це пов'язано з тим, що девіантна поведінка має відношення і до психології, і до педагогіки, і до юридичної науки тощо. Тому і профілактика її проявів характеризується різними рівнями, основними завданнями. Психологічна служба у цій проблематиці опирається на основні теоретичні та практичні положення щодо надання психологічної допомоги в профілактиці девіантної поведінки.

Представниками сучасних наукових зарубіжних та українських поглядів на поняття девіантної поведінки є Ю.А. Клейберг [7], Л.М. Вольнова [6]. Аналіз їхніх робіт дає змогу стверджувати, що девіантна поведінка розглядається як спектр першопричин, які її спровокували. Тобто, вчені стверджують, що девіантна поведінка характеризується загальною спрямованістю особистості, і це свідчить про свідоме її вчинення. Проте, не вважається девіантною поведінка, яка вчинена у момент, коли особистість перебувала у стані небезпеки, загрози або ж нестандартної ситуації. На думку Л.І. Магдисюк [3, с. 57–59; 4], девіантну поведінку варто розглядати як явище, що спровоковане рядом чинників, які впливають на стан особистості в цілому, і наслідком цього стану може бути девіантна поведінка. Також, девіантну поведінку на сьогодні розглядають як явище, що супроводжується впливом попередніх обставин, які спровокували її, а наслідки для особистості негативні у плані впливу на психологічне здоров'я та розвиток людини. Саме такої думки у своїх роботах притримується Т.З. Герасимів [8].

Відповідно, аналіз зазначених вище українських праць науковців, дає підстави стверджувати, що проблема профілактики девіантної поведінки актуальна та потребує детального вивчення, оскільки робота психологічних служб має бути спрямована на попередження, що дасть змогу припинити стрімке поширення девіантної поведінки серед молодого населення. Особливостями профілактики девіантної поведінки, у своїх працях Р.М. Андрусішин [9, с. 197–200], вважає вивчення впливу факторів, що формують особистісні аномалії – девіантну поведінку. Саме завдяки вивченню особливостей формування девіантної поведінки й опираючись на основні положення, варто створювати профілактичні заходи. Науковець також вважає, що девіантна поведінка є наслідком недотримання

соціальних норм особистістю, тобто девіантна поведінка є відхиленням від загальноприйнятих норм. Така поведінка призводить до порушення взаємодії особистості й інших членів суспільства, а наслідком цього є конфлікти, агресія та загальна деформація в особистості способів поведінки, задоволення потреб. Отже, девіантна поведінка є суперечністю між вимогами та нормами суспільства, у такий спосіб, порушується стабільність і виникають відхилення в поведінці. Проте, профілактика девіантної поведінки передбачає не лише налагодження взаємозв'язку особистості із суспільством, але й вирішення та попередження особистісних проблем особистості, які пов'язані з психологічним кліматом в сім'ї, взаємостосунками з батьками.

Саме психологічна служба займається справами щодо профілактики девіантної поведінки в суспільстві. Цю тематику у своїх роботах розглядали А.Г. Обухівська, В.Д. Острова [10], які вважають, що одним із завдань сучасних працівників психологічної служби є робота на попередження, тобто профілактику. Тим самим знівелюється поширення девіантної поведінки не лише серед підлітків і молоді, але й загалом серед населення. Проте, суттєвою проблемою щодо питань профілактики девіантної поведінки є мала кількість працівників у психологічній службі, а також відсутність чіткої нормативно-правової документації, яка дала б змогу використовувати сучасні профілактично-психологічні методи.

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

У ході теоретичного дослідження сучасних підходів профілактики девіантної поведінки в діяльності психологічних служб, було використано такі методи дослідження, які дали змогу проаналізувати останні наукові доробки та сформувати чітке уявлення про стан вивченої проблеми. Методи у запропонованому дослідженні були теоретичного спрямування, а саме – аналіз наукової літератури, узагальнення, класифікація, систематизація, групування, критичність. Саме обрані методи дають змогу отримати нові наукові результати дослідження. Завдяки методу критичного оцінювання інформації, проаналізовано наукові праці сучасників, які найкраще описують проблематику дослідження. Групування, класифікація та систематизація передбачають чіткість і логічність викладення матеріалу теоретичного дослідження, що, зі свого боку, дають змогу узагальнити його результати.

Описані методи дослідження забезпечили

формування не лише чіткого викладу матеріалу, але й системно представили результати теоретичного дослідження щодо факторів, причин та етапів профілактики девіантної поведінки психологічною службою. Аналіз наукової літератури передбачав вивчення напрямів дослідження проблеми профілактики девіантної поведінки в контексті зарубіжних та українських науковців. Цей метод успішно реалізований у формі порівняння, аналізу підходів до впровадження профілактичної роботи психологічною службою.

Також, у статті представлено графічні зображення, які формують логічне сприймання досліджуваного матеріалу за допомогою засобів візуалізації. Використання даного методу дозволило структуровано продемонструвати матеріал щодо етапів профілактичної роботи, а також зовнішніх соціальних факторів девіантної поведінки і їх характеристики.

Етапи дослідження характеризуються вибором актуальної теми, аналізом сучасних наукових положень цієї тематики. Використані методи дали змогу на кожному етапі актуально та глибоко проаналізувати обрану проблематику. Це дало можливість визначити мету й основні завдання дослідження основних сучасних підходів профілактики девіантної поведінки в роботі психологічної служби. Отримані результати слугуватимуть перспективою емпіричного вивчення актуальності проблеми.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Профілактика девіантної поведінки в роботі психологічної служби вимагає детального вивчення саме причин її виникнення. Опираючись на них, працівники психологічної служби можуть профілактичні заходи спрямувати на усунення цих причин. Проте, варто зазначити, що психологічна служба, в силу її призначення, не може зосередитися лише на цій проблемі. Тому, варто детально проаналізувати завдання та мету психологічної служби в Україні.

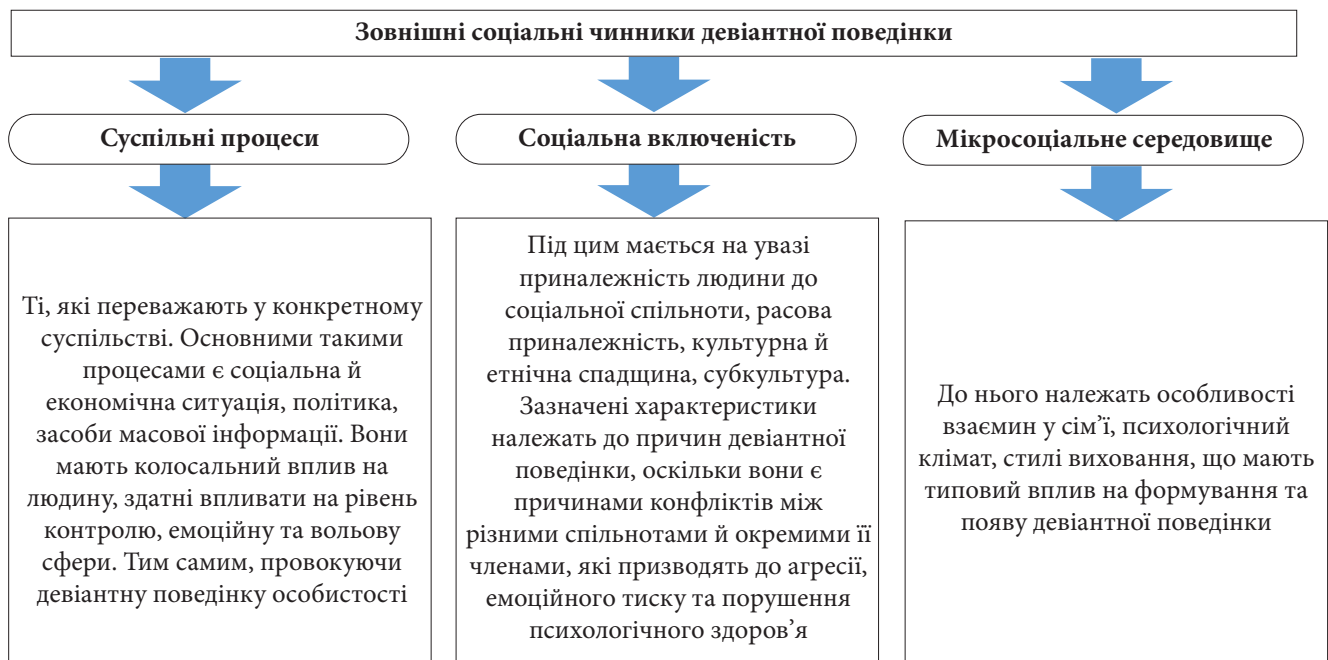
Психологічна служба як складова частина державної системи охорони психічного та соціального здоров'я громадян, передбачає надання не лише психологічної, але й соціальної допомоги особистості не тільки у кризові моменти її життя, а й в процесі розвитку та саморозвитку. Про необхідність функціонування психологічної служби свідчить стрімкий стан погіршення психологічного здоров'я та благополуччя людей. Тому проблема девіантної поведінки відступає на задній план,

оскільки спектр роботи практичного психолога в межах психологічної служби досить великий. Головною метою діяльності психологічної служби вважається підвищення ефективності діяльності людей, які звертаються за допомогою, засобами прикладної психології і, одночасно, захист їхнього психічного здоров'я та соціального благополуччя. Тому, чітко розуміємо, що у спектр роботи входить і робота з особами з девіантною поведінкою. Логічно, що в силу різного спрямування психологічної служби, надається перевага запобіганню поширення та профілактиці девіантної поведінки. Така стратегія спровокована тим, що потрібно менше людського персоналу та засобів для профілактики, ніж корекції девіантної поведінки [1; 10].

Для ефективної профілактичної роботи девіантної поведінки психологічною службою, перш за все, потрібно формувати уявлення про актуальні причини виникнення девіантної поведінки. З аналізу наукової літератури, зрозуміло, що девіантна поведінка формується під впливом соціальних та особистісних чинників. Важливу роль відіграє сім'я, коли говоримо про девіантну поведінку підлітків і молоді. Маємо на увазі, що виховання, особливості спілкування та взаємин підлітка з батьками можуть бути причинами девіантної

поведінки. Тут має місце і вік особи – підлітковий, який характеризується ситуацією вікової кризи, яка свідчить про перехід підлітка вже до дорослого, його бажання бути дорослим. Часті конфлікти в сім'ї, непорозуміння, не прийняття батьками, провокують у молодих людей бажання самоствердження та самовираження власними способами, які не завжди входять у загальноприйняті норми. Тому профілактична робота має бути спрямована на те, щоб працівники психологічної служби залучали до неї не лише осіб із девіантною поведінкою, але й близьке їхнє оточення, батьків та рідних [7; 11].

Також, варто враховувати і зовнішні впливи на формування девіантної поведінки, як зазначає В.О. Скребець [12], оскільки вони можуть бути причинами не лише девіантної поведінки, але й агресивної, адитивної, або ж інших небажаних форм поведінки. До таких зовнішніх впливів належать фізичні умови, а саме екологічний і кліматичний чинники. Саме ці чинники є причинами шумів, різних явищ, які провокують таку поведінку в людей. Виділяють також й інші зовнішні соціальні чинники, які є причинами девіантної поведінки. До таких зовнішніх соціальних чинників належать (рис. 1):

Рисунок 1. Зовнішні соціальні чинники девіантної поведінки

Джерело: розроблено автором на основі досліджень О.Б. Мельничук [13] та Л.І. Магдисюк [14]

У сучасних дослідженнях девіантної поведінки, різні автори виділяють ще деякі фактори, які є причинами виникнення девіацій. Одним із

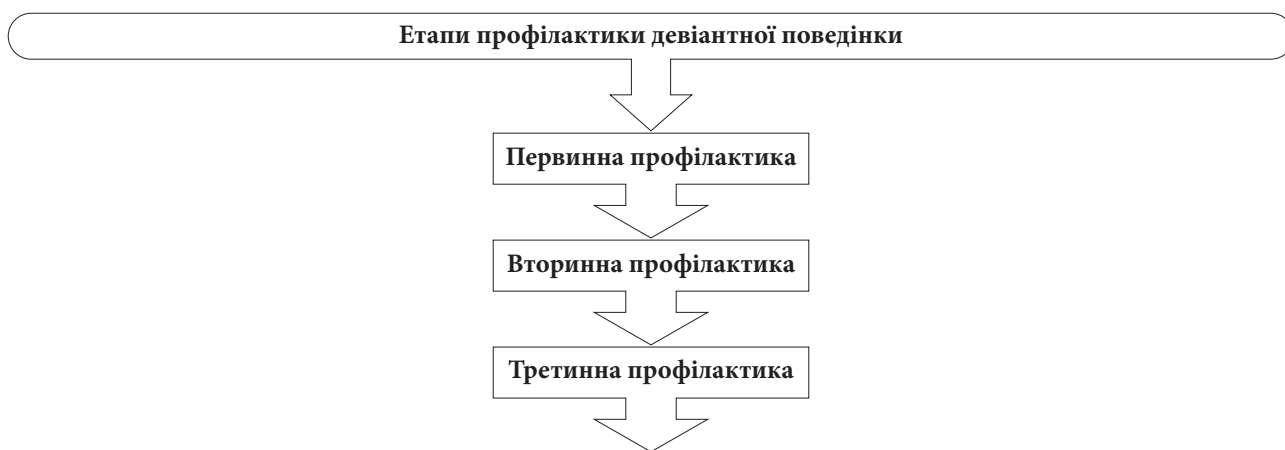
факторів є індивідуальні відмінності між людьми, їхні специфічні індивідуальні якості (темперамент, характер, погляди, очікування). Часто серед

індивідуальних причин-факторів девіантної поведінки виділяють розбіжності між статусом і соціальними ролями осіб, які провокують між ними конфліктні ситуації [8; 6].

Підсумовуючи, щодо причин і факторів виникнення девіантної поведінки, поділяємо думку Н.М. Зобенько [15, с. 36–40], що девіантна поведінка як соціальне явище є формою дезорганізації світогляду та поведінки індивіда, і характеризується невідповідністю моральним і правовим нормам та очікуванням суспільства, у якому перебуває індивід. У підлітковому віці девіантна поведінка може бути недоліком виховання або ж невідповідністю особистості. У більш зрілому віці, девіантна поведінка появляється як результат несприятливої ситуації розвитку особистості, яка виникла під впливом як індивідуальних, так і зовнішніх чинників [15, с. 36–40; 14]. Із проаналізованої наукової літератури зрозуміло, що в

роботі психологічної служби, важливо оперувати основними причинами виникнення девіантної поведінки в її профілактиці. Профілактика девіантної поведінки передбачає комплексність та етапність заходів, які спрямовані на попередження самої девіантної поведінки. Тлумачення самого терміна «профілактика» означає «попередження» або «запобігання» – це вид діяльності, який спрямований на запобігання виникненню та поширенню негативних соціальних явищ та їхніх наслідків [16; 2].

У роботі психологічної служби виділяють кілька видів профілактики, зокрема, психологічну, соціальну, педагогічну. Усі вони пов'язані між собою, оскільки методи профілактики мають різне спрямування та профілактика передбачає системність і комплексність. Профілактика девіантної поведінки передбачає не лише поєднання різних видів профілактики, але й урахування етапів профілактики, до яких належать (рис. 2):

Рисунок 2. Етапи профілактики девіантної поведінки

Джерело: розроблено автором на основі досліджень Л.М. Вольнова [6] та О.Б. Мельничук [13]

Кожна з них характеризується особливостями впливу та спрямованістю [6; 13; 10]:

- первинна профілактика передбачає масовість, і вважається найбільш ефективною, оскільки базується на системному комплексному вивченні умов, факторів і причин виникнення девіантної поведінки. Така структура дає змогу створення та подальший розвиток умов, які сприяють попередженню та збереженню психологічного здоров'я особистості. Психологічна служба на конкретному етапі профілактичної роботи використовує сучасні заходи первинної профілактики девіантної поведінки, які впливають на несприятливі фактори, зменшуючи їхній вплив на особу, тим самим, підвищують стійкість до цих несприятливих загрозливих факторів;

- вторинна профілактика передбачає діагностику

різноманітних аспектів виникнення девіантної поведінки. Тобто, дає змогу виявити та вивчити причини девіантної поведінки конкретно у кожній людині індивідуально. Вона базується на загальних результатах діагностики, і, відповідно до виявлених результатів формується план корекції виявлених особливостей. У такий спосіб відбувається запобігання поширенню девіантної поведінки.

- третинна профілактика характеризується комплексом соціальних, освітніх і медико-психологічних заходів, які спрямовані на відновлення особистісного та соціального статусу людини, повернення її в звичні умови життя. Психологічна служба у цьому етапі профілактики представлена у вигляді різноманітних центрів допомоги: реабілітаційні центри, клініки, анонімна психологічна допомога тощо. Тобто, третинна профілактика

спрямована на попередження переходу на більш складну та важку форму девіантної поведінки. Основною метою описаного профілактичного етапу є збільшення, так званого терміну ремісії, та закріплення нових соціально-прийнятих форм поведінки особистості [6; 13; 10].

Загалом, щодо профілактичних етапів девіантної поведінки (первинний, вторинний, третинний), то вони взаємопов'язані між собою, а також різняться за рівнем впливу відповідно до складності девіантної поведінки. Мається на увазі, що первинна профілактика, що застосовується психологічною службою, спрямована на велику кількість осіб і реалізується за допомогою сучасних профілактичних методів: психоедукація, психологічна підтримка, соціальна реклама. Ці методи мають психологічний вплив на людей, і мета їх донести, проінформувати про небезпеку і її наслідки. Первинна профілактика має інформаційний характер, оскільки методи її реалізації дають змогу проінформувати людей про наслідки асоціальних дій, залежностей, правові норми стосовно різних аспектів асоціальної поведінки. Вторинна профілактика має обмежувальну дію, яка спрямована на обмеження поширення негативних явищ, у тому числі, девіантну поведінку. Така профілактика є масовою й одночасно має індивідуальний характер, опираючись на індивідуальну роботу психологічних служб. Третинна профілактика, по суті, спрямована на те, щоб зупинити перехід на важчу стадію конкретного порушення, наприклад, девіантної поведінки. На цьому етапі робота психологічної служби передбачає індивідуальний характер і спрямована на розвиток стратегій поведінки, які входять до межі загальноприйнятих норм [13; 17, с. 97–102].

Ефективність профілактичної роботи психологічних служб щодо девіантної поведінки, на думку науковців, залежить від урахування вище описаних факторів [6; 10]:

- рівень теоретичних знань щодо проблематики девіантної поведінки, а саме причини, форми та наслідки;
- теоретичні знання особливостей розвитку особистості на кожному віковому етапі, що дасть змогу розуміти індивідуальні причини виникнення девіантної поведінки;
- володіння інформацією про особливості виховання, взаємостосунків у сім'ї, що дає змогу аналізувати індивідуальні соціальні причини девіантної поведінки;
- творчий підхід до виконання професійних

обов'язків, який базується на науковості, системності;

- вміння будувати комунікацію, взаємодіяти з різними за кількістю та інтересами групами осіб;
- вміння працювати в комплексній групі спеціалістів для вирішення проблем профілактики девіантної поведінки;
- рівень володіння сучасними підходами та методами профілактичної та корекційної роботи [6; 10].

Серед сучасних підходів профілактики девіантної поведінки, які може та має використовувати психологічна служба є залученість осіб із девіантною поведінкою до заходів, які дають змогу самореалізуватися, самовиразитися. Це різні виставки, екскурсії, демонстрації стану та особливостей перебування в реабілітаційних центрах. Також, ефективно використовувати сучасні фільми та відео-ролики, які пропагандують здоровий спосіб життя, та біографічні фільми, в основі сюжету яких реальні історії людей зі схожими проблемами. Важливо до профілактичної роботи залучати сім'ю особи з девіантною поведінкою. Доречно це робити на третинному етапі, саме коли відбувається безпосередня індивідуальна робота [5, с. 99–103].

У кожному виді профілактики та на кожному профілактичному етапі, працівники психологічної служби мають не лише опиратися на знання про особливості девіантної поведінки, але й використовувати сучасні підходи та методи у своїй професійній діяльності. На сьогодні, психологічна наука розвивається в плані практичної допомоги сучасними методами. Серед них арттерапія у багатьох її видах – казкотерапія, музикотерапія, ізо-терапія, мандалотерапія тощо. Арттерапевтичні методи мають не лише корекційне спрямування, вони дієві при профілактичних заходах, оскільки спрямовані на пізнання себе, індивідуальних особливостей, що дасть змогу вже на етапі вторинної профілактики здійснити діагностику, а на третинному етапі сформулювати план розвитку стратегії поведінки [4].

Дієвим і сучасним методом профілактики девіантної поведінки, який можуть використовувати працівники психологічної служби, є тренінгові заняття. Такі заняття можуть реалізовуватися на первинному та вторинному етапі, оскільки передбачають масовість і попередження. Залученість осіб із девіантною поведінкою до тренінгової роботи дасть змогу ухопити велику кількість таких осіб, та індивідуально кожен учасник зможе спостерігати за власною поведінкою, поведінкою інших, і за підтримки тренерів та інших учасників

змінювати свою поведінку, пізнавати себе [4; 17, с. 97–102].

Отже, профілактику девіантної поведінки варто розпочинати з вивчення особливостей її причин і наслідків, з врахуванням індивідуальних особливостей. Тоді уже на кожному етапі та рівні використовувати сучасні комплексні заходи, які мають різнопланове спрямування. Це дасть змогу охопити велику кількість людей із девіантною поведінкою, тим самим надасть можливість також індивідуальної роботи із такими людьми працівникам психологічної служби. Тоді профілактична робота буде дієвою та спрямованою на попередження та запобігання поширення девіантної поведінки.

ВИСНОВКИ

За результатами теоретичного дослідження сучасних підходів профілактики девіантної поведінки в діяльності психологічної служби було проаналізовано причини та фактори виникнення девіантної поведінки, особливості профілактичної роботи психологічної служби у контексті профілактики девіантної поведінки, що дало змогу сформулювати уявлення про актуальний стан якості психологічної допомоги особам із девіантною поведінкою. Теоретично обґрунтовано особливості сучасних підходів профілактики девіантної поведінки в

практичній діяльності психологічних служб.

Отже, сучасні підходи профілактики девіантної поведінки базуються на теоретичних знаннях працівників психологічної служби про причини та фактори, які можуть впливати на виникнення девіантної поведінки, та профілактична робота реалізується відповідно до завдань психологічної служби, які характеризуються етапами та формами профілактики. Вони включають сучасні психологічні методи та техніки профілактики девіантної поведінки. Тобто, профілактика девіантної поведінки включає з'ясування конкретно причин виникнення девіантної поведінки, серед яких зовнішні або індивідуальні фактори: виховання, взаємостосунки в сім'ї, індивідуальні особливості особистості. На основі знань про можливі причини девіантної поведінки відбувається поетапна, цілісна та системна групова чи індивідуальна профілактика девіантної поведінки осіб, якими опікується психологічна служба. У роботі з цією проблемою, працівники психологічної служби використовують сучасні підходи до профілактики, серед яких залучення різноманітних інформаційних технологій, тренінгові заняття, арттерапевтичні техніки. Цілісний і комплексний сучасний підхід до профілактики девіантної поведінки забезпечить її ефективність здійснення психологічною службою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Максименко С.Д. Теоретико-методологічні засади розвитку психологічної науки XXI сторіччя. *Проблеми сучасної психології*. 2019. Вип. 1. С. 7–16.
- [2] Панок В.Г. Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2, № 1. doi: 10.37472/2707-305X-2020-2-1-9-1.
- [3] Магдисяк Л.І., Павлова Б.В. Особливості психологічного консультування підлітків із девіантною поведінкою. *Вестник педагогіки: наука и практика*. 2020. Вип. 51. С. 57–59.
- [4] Магдисяк Л.І., Федоренко Р.П. Практикум психологічного консультування в юридичній сфері: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 320 с.
- [5] Козубовський Р.В., Шелевер О.В. Профілактика девіантної поведінки молодших школярів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2019. № 2(45). С. 99–103.
- [6] Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. у 2 ч. 2-ге вид. доповн. і переробл. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2016. Ч. 1. 188 с.
- [7] Клейберг Ю.А. Психологія девіантного поведінки: учебник и практикум для вузов. 5-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2017. 290 с.
- [8] Гарасимів Т.З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.
- [9] Андрусин Р.М. Сучасний стан профілактики девіантної поведінки підлітків. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. Вип. 1. С. 197–200.
- [10] Психологічна служба: підручник / за ред. В.Г. Панка. Київ: Ніка-Центр, 2016. 362 с.

- [11] Романова Н.Ф. Психологічні служби системи освіти в Україні: перспектива та особливості розвитку. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2008. Вип. 3. С. 94–102.
- [12] Скребець В.О., Шлімакова І.І. Екологічна психологія: підручник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 456 с.
- [13] Мельничук О.Б. Основи психоконсультування та психокорекції: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2017. 389 с.
- [14] Психологія екстремальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: навч.-метод. посіб. / Л.І. Магдисюк та ін. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 236 с.
- [15] Зобенько Н.М. Деякі аспекти дослідження проблеми девіантної поведінки неповнолітніх. *Рідна школа*. 2012. № 3. С. 36–40.
- [16] Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І.Д. Зверевої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
- [17] Самойлов А.М. Організація самовиховання підлітків у процесі педагогічної профілактики девіантної поведінки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2015. Вип. 44. С. 97–102.

REFERENCES

- [1] Maksimenko, S.D. (2019). Theoretical and methodological principles of development of psychological science of the XXI century. *Problems of Modern Psychology*, 1, 7-16.
- [2] Panok, V.G. (2020). The concept of psychological supporting the education reforms in the psychological service activities. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 2(1). doi: 10.37472/2707-305X-2020-2-1-9-1.
- [3] Mahdysiuk, L.I., & Pavlova, B.V. (2020). Peculiarities of psychological counseling of adolescents with deviant behavior. *Herald Pedagogiki. Nauka i Praktyka*, 51, 57-59.
- [4] Mahdysiuk, L.I., & Fedorenko, R.P. (2019). *Workshop of psychological counseling in the legal field*. Lutsk: Vezha-Druk.
- [5] Kozubovskiy, R.V., & Shelever, O.V. (2019). Prevention of deviative behaviour in junior schoolchildren. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work*, 2(45), 99-103.
- [6] Volnova, L.M. (2016). *Prevention of deviant behavior of adolescents. Part I* (2nd ed.). Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University.
- [7] Kleiberg, Yu.A. (2017). *Psychology of deviant behavior* (5th ed.). Moscow: Yurayt.
- [8] Garasimov, T.Z. (2012). *Natural and social determinants of the formation of deviant human behavior: Philosophical and legal dimension*. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs.
- [9] Andrusishin, R.M. (2019). The current state of prevention of deviant behavior of adolescents. *Legal Scientific Electronic Journal*, 1, 197-200.
- [10] Panok, V.H. (Ed.). (2016). *Psychological service*. Kyiv: Nika-Tsentr.
- [11] Romanova, N.F. (2008). Psychological services of the education system in Ukraine: Perspective and features of development. *Social Work in Ukraine: Theory and Practice*, 3, 94-102.
- [12] Skrebets, V.O., & Shlimakova, I.I. (2014). *Ecological psychology*. Kyiv: Slovo Publishing House.
- [13] Melnychuk, O.B. (2017). *Fundamentals of psychoconsulting and psychocorrection* (2nd ed.). Kyiv: Karavela.
- [14] Mahdysiuk, L.I., Fedorenko, R.P., Melnyk, A.P., Khlivna, O.M., & Duchymynska, T.I. (2021). *Psychology of extremity and psychoprophylaxis of mental trauma and suicidal intentions*. Lutsk: Vezha-Druk.
- [15] Zobenko, N.M. (2012). Some aspects of the study of the problem of deviant behavior of minors. *Native School*, 3, 36-40.
- [16] Zvereva, I.D. (Ed.). (2013). *Encyclopedia for professionals in the social sphere*. Kyiv, Simferopol: Universum.
- [17] Samoylov, A.M. (2015). Organization of the process of self-education of adolescents in the pedagogical prevention of the deviant behavior. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 44, 97-102.